

Kina och Afrika

Nyligen hölls ett Brics-toppmöte i Johannesburg. Brics strävar efter att bryta västs ekonomiska dominans och spelar en viktig roll i dessa strävanden som inbegriper att ändra styrkeförhållandena.

Nedan återges två artiklar som handlar om de relationerna mellan Kina och Afrika. Båda artiklarna är från franska *Le Monde*

Den första artikeln är från franska *Le Monde*, den andra från syafrikanska *Daily Maverick*

Marie de Vergès

Vändpunkt för paret Kina-Afrika

Le Monde, 28 september 2023

De summor kinesiska långgivare beviljat den afrikanska kontinenten är de lägsta på tjugo år. Samtidigt som länderna i Afrika står inför en omfattande brist på finansiering och växande skuldsättning befinner sig relationerna med Beijing vid en vändpunkt.

Han var i Sydafrika i slutet av augusti. Trots att han sedan pandemin ytterst sällan beger sig utomlands var Kinas president Xi Jinping förvisso på plats vid Brics-ländernas (Brasilien, Ryssland, Indien, Kina, Sydafrika) toppmöte i Johannesburg. Där strödde han omkring sig vänskapsbetygelser till den afrikanska kontinenten och konstaterade belåtet att, tillsammans med sina partners, ”ha fört relationerna mellan Kina och Afrika till nya höjder”. Budskapet var tydligt: i en epok av ökade motsättningar med Väst fortsätter Kina att betrakta Afrika som en strategisk terräng i bygget av en allians mellan Kina och länderna i det Globala Syd.

Men skenet bedrar. Paret Kina-Afrika står idag vid en vändpunkt. Efter årtal av massiva investeringar i infrastruktur har Beijing valt att bromsa in. I själva verket har de kinesiska lånen efter en topp 2016, då de uppgick till 28 miljarder dollar (26,5 miljarder euro), bara fortsatt att minska. Och minskningen har därefter varit dramatisk: 2022 beviljade Kina ”bara” 994 miljoner dollar i lån till Afrika, den lägsta summan på två decennier, enligt vad *Global China Initiative* vid universitetet i Boston uppger.

Ur Västs perspektiv är denna tillnyktring antagligen positiv. I årtal har USA och EU kritiserat skumma och oproportionerliga kinesiska lån. Beijing har anklagats för att dra in sårbara länder i en spiral av skuldsättning. Eller rent av för att ha dolda syften som att roffa åt sig strategiska tillgångar ifall krediterna inte kunnat återbetalas.

En del av kritiken har visat sig överdriven. Ingen viktig infrastruktur i Afrika har hamnat i kinesiska händer på grund av betalningssvårigheter. Och Kina är långt ifrån ensamt skyldigt till Afrikas skuldsättning. Men Beijing har inget intresse av att se skuldskrisen breda ut sig över hela kontinenten, det skulle svärta ner kinesernas anseende och tvinga dem att omförhandla krediterna. Landet måste också hantera sina egna problem: sviktande tillväxt, en vinglig valuta och minskad export.

Tiden lider

För länderna i Afrika blir denna övergång till sparsamhet besvärlig. Under åren av stor kinesisk frikostighet, och när Väst oroade sig för riskerna, var kontinenten mer benägen att främst se fördelarna. De kinesiska investeringarna har förvisso obefogat hamnat i fickorna på en del ledare och här och var också finansierat så kallade ”vita elefanter”, onödiga projekt som snabbt förfallit, men satsningen på infrastruktur har också gjort det möjligt att på gott och ont tillgodose de enorma behoven.

I femton år har den ekonomiska jättens uttalade intresse väckt oro bland rivalerna. Och afrikanerna har vunnit både i attraktionskraft och förbättrat sin egen förhandlingsposition. Det var den tid då Kenyas ex-president Uhuru Kenyatta sade till Emmanuel Macron att det inte gick att jämföra ”apelsiner och äpplen, vi vill ha det bästa som våra partners har att erbjuda”.

Men nu får kontinenten finna sig i den nya kinesiska given, samtidigt som man överallt står inför en brist på finansiering. Länderna kläms åt av ökade räntesatser och den ökade dollarkursen, medan kriget i Ukraina fått inflationen att flamma upp. Dessutom har det lagt beslag på all uppmärksamhet och pengarna från de stora donatorerna. De egna magra tillgångarna har dessutom tärts på av konsekvenserna av Covid-19.

Tiden lider. Ett tjugotal länder är hårt skuldsatta eller i det närmaste på ruinens brant. Beijings sätt att reagera kan bli avgörande för framtiden mellan Kina och Afrika. Var det en signal när Kina i juni efter två år av sega förhandlingar motvilligt gick med på omstrukturering av Zambias skuldbörda? De lättnader som Väst medgav i slutet av 1990-talet uppfattades då som ”för lite, för sent” och lämnade en bitter eftersmak hos befolkningar som drabbats av brutalt försämrade levnadsnivå. Något för Kina att fundera på nu när man tydligt är i färd med att omvärdera sitt engagemang i Afrika, utan att ändå helt och hållet överge kontinenten.

Jana de Kluiver

Är Kina en bättre samarbetspartner för Afrika i säkerhetsfrågor än Väst?

Daily Maverick, 25 september 2023

[Jana de Kluiver är forskningsledare vid *Africa in the World, Institute for Security Studies (ISS)* i Pretoria]

Beijings Globala initiativ för säkerhet kan vara mer lockande än västliga framstötter, men för också med sig stora utmaningar.

Samtidigt som Kina erbjuder Afrika ett alternativ till traditionella västliga partnerskap kan landets fördjupade internationella insatser få stora följder för kontinenten, framför allt vad gäller regeringsformer, mänskliga rättigheter och regionalt samarbete. En aspekt som inte fått någon större uppmärksamhet är det växande samarbetet mellan Kina och Afrika i säkerhetsfrågor.

Det tredje kinesisk-afrikanska säkerhetsforum ägde rum i Beijing mellan den 19 augusti och 2 september och samlade över 100 försvarsministrar och högt uppsatta representanter från nära 50 länder i Afrika och Afrikanska Unionen (AU). Trots den imponerande uppslutningen hamnade det helt i skuggan av Brics-ländernas toppmöte, de ifrågasatta valen i Zimbabwe och kupperna i Niger och Gabon.

Forumet fokuserade på hur det Globala Initiativ för Säkerhet, som Kinas president Xi Jinping lade fram i fjol, ska omsättas i praktiken. Säkerhetsinitiativet anger Beijings politiska principer för att ta sig an de komplexa och sammanflätade utmaningar på säkerhetsområdet som världen står inför. Det siktar på att ge Kina en ökad roll globalt genom att stödja länderna i det Globala Syd. Även om Kina tidigare ställt upp som medlare i konflikter, militär utbildning och hjälp till säkerhetsstyrkor runt om i Afrika är detta initiativ uttryck för en mer samlad insats från Beijings sida.

Ett alternativ till Väst?

Medan länder i Afrika strävar efter att uppnå partnerskap med båda sidor i den pågående globala geopolitiska konflikten har det kinesiska initiativet uppmärksamats för sin betoning av respekt för suveränitet och icke inblandning i andra länders inre angelägenheter. Länder i

Afrika har uttryckt sin frustration över Västs dominans av den internationella ordningens struktur och alltmer backat upp Kinas engagemang på kontinenten. Det har utökats till freds- och säkerhetssektorn.

Kinas inställning skiljer sig från Afrikas västliga partners i flera avseenden. Förutom icke inblandning förespråkar man att tvister ska lösas genom konsultationer och medling i stället för de mer offensiva och ingripande metoder en del västliga partners använder sig av. Det kinesiska initiativet avhåller sig också från att förespråka ensidiga sanktioner eller kollektiva konfrontationer för att ta itu med dem som bryter mot etablerade regler.

De tankar som ingår i det kinesiska initiativet är inte nya och följer i vissa avseenden västliga synsätt (som den gemensamma betoningen av kapacitetsstärkande genom utbildning). Men Kina står för ett mer samordnat försök att främja sin syn på hur säkerheten ska tryggas globalt och en del bedömare spekulerar om att Afrika kan utgöra terräng för att testa de målsättningarna.

Kinesernas tal om icke inblandning är särskilt lockande för de länder i Afrika som tröttnat på västliga partners "patriarkaliska" syn på säkerhetssamarbete. Frankrikes interventioner i Mali och Burkina Faso är exempel på detta. Men den kinesiska politiken kan skada mänskliga rättigheter i Afrika och ge auktoritära regimer mer svängrum att kunna agera ostraffat.

Det kinesiska initiativet kan dessutom undergräva planerna på demokrati och goda styrelseformer, bl a de som återfinns i Afrikanska Unionens Agenda 2063, genom att förse auktoritära regimer med teknologi och utbilda regerings- och militära företrädare i länder med tveksam inställning till mänskliga rättigheter.

Exempelvis kan det ökade inflödet av kinesiska digitala verktyg med avancerad övervakningsteknologi i slutna och auktoritära regimer öka den politiska repressionen, med Zimbabwe som ett tydligt exempel. Även om den sortens oro inte bara gäller kinesiska erbjudanden om samarbete på kontinenten får inte den sortens standard förvandlas till normen.

Västländer anger demokrati, effektivitet och mänskliga rättigheter som en integrerad del av samarbete på säkerhetsområdet och sätter ofta upp dem som krav för att ingå partnerskap med länder i Afrika. Därigenom avser de att skapa ansvarsfulla styrelseformer, gynna framväxt av inkluderande samhällen och bidra till varaktig fred. Även om sådana hållningssätt emellanåt bara blivit en läpparnas bekännelse ignorerar de inte betydelsen av individuella mänskligas rättigheter i säkerhetssamarbetet.

Stöd till "afrikanska lösningar"

För att uppnå positiva resultat måste Kina översätta sitt engagemang i handling och svara för säkerhetsprojekt som gynnar "afrikanska lösningar", samtidigt som man är uppmärksam på de utmaningar kontinenten står inför politiskt.

En mer nyanserad definition av "soveränitet", som inkluderar ländernas ansvar för att skydda sina befolkningars individuella mänskliga rättigheter kan vara nödvändig. Det skulle kunna stärka existerande kontinentala och regionala ramverk för fred och säkerhet och göra säkerhetssamarbetet mer fokuserat på medborgarna.

Kinas och Afrikas regeringar måste se till att civilsamhället får göra sin röst hörd i fredssträvandena vid kommande forum. Det skulle ge utrymme i debatten åt de mest berörda av olika konflikter och förbättra samarbetet. Kinas initiativ måste också komplettera existerande strategier, i synnerhet verkställandet av fredsavtal och inbegripa relevanta rivaliserande grupperingar.

Ökat kinesiskt deltagande i säkerhetssamarbetet i Afrika kan vara av godo, men fredsinitiativet har också sina problem och utmaningar, i synnerhet när det gäller mänskliga rättigheter och demokrati. Det är nödvändigt att de berörda på kontinenten värderar konsekvenserna och hittar en lösning som både gynnar afrikanska regeringar och Afrikas folk.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

[Ryssland och Frankrike på friarstråt i Afrika](#) (juli 2022)

[Vart går Brics](#) (artikelsamling, augusti 2023)

Greg Mills, Ray Hartley, John Goding: [Dags kasta ut Wagnergruppen från Afrika](#) (juli 2023)

Chelsea Ngoc Minh Nguyen: [Vad är det för fel på Ukrainas krigsdiplomati i det globala syd?](#) (maj 2023)

Martine Orange: [Brics till attack mot dollarns diktatur](#) (augusti 2023)

Michael Pröbsting: [Brics, en imperialistledd allians](#) (september 2023)